ਰਾਸ਼ਿਦ ਵਾਲੀ ਬੇਗ
ਬਨਾਮ
ਫਰੀਦ ਪਿੰਡਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ

(ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 6336 ਦਾ 2021)
ਅਕਤੂਬਰ 28, 2021

[ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਵੀ. ਰਾਮਾਸੁਬਰਮਣੀਅਨ, ਨਿਆਂਕਾ.]

ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 - ਧਾਰਾਵਾਂ 83, 85, ਜੋ ਕਿ ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੀਆਂ ਗਈਆਂ - ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਸਬੰਧੀ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਦੀ ਮਾਂਗ ਵਾਲਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜੇਕਰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣਯੋਗ ਹੈ - ਫੈਸਲਾ: ਧਾਰਾ 83(1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ “ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜੋ ਕਿ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ” ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ – ਅਦਾਲਤ ਐਕਟ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ – ਧਾਰਾ 83(1) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਵਕਫ ਅਤੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ – ਇਸ ਲਈ, ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਧਾਰਾ 83(1) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾਮੰਜੂਰਯੋਗ ਹੈ – ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੋਖ ਪੂਰੇ ਐਕਟ ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 83 ਨੂੰ ਧਾਰਾਵਾਂ 61(1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਦੋ ਸੀਮਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਗਲਤ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਹੈ – ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਪਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੈ – ਜਵਾਬੀ-ਮੁਦਾਈ ਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰੋਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਗਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ, ਧਾਰਾਵਾਂ 83 ਅਤੇ 85 ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਹੋਰ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਕੀ ਮੁਦਾਈ ਵਕਫ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਹੈ, ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਉੱਠਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ – ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਮੁਦਾਈ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਾਪਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ – ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 1908 - ਆਰ.39, ਰੂਲ 1 – ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਕਫ ਵੈਧਾਨਿਕ ਐਕਟ, 1913 – ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਕਫ ਐਕਟ 1923 – ਵਕਫ ਐਕਟ 1954.

ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 - ਧਾਰਾਵਾਂ 85, 86, 89 ਅਤੇ 90 – ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਬਾਰ – ਫੈਸਲਾ: 1995 ਦਾ ਐਕਟ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਵੀ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਤੇ - ਧਾਰਾਵਾਂ 86, 90 ਅਤੇ 93 "ਕੋਰਟ" ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ - ਧਾਰਾ 68(6) ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ 'ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ' ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ - ਧਾਰਾਵਾਂ 86, 89 ਅਤੇ 90 ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਾਮਲੇ ਅਜੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 - ਧਾਰਾਵਾਂ 83, 85, ਜੋ ਕਿ ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੀਆਂ ਗਈਆਂ - ਫੈਸਲਾ: ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਨੇ 2 ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ - ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਧਾਇਆ ਜੋ ਕਿਰਾਏਦਾਰ-ਮਾਲਕ ਦੇ ਝਗੜੇ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਦੂਜਾ, ਇਸਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ, ਰੈਵੇਨਿਊ ਕੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ।

ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 - ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1), 7(1) - ਫੈਸਲਾ: ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਦੁਆਰਾ "ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ" ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ "ਕੋਈ ਵੀ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ" ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ - ਧਾਰਾ 6(1) ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਕਾਰਨ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਨੇ "ਕੋਈ ਵੀ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ" ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 - ਧਾਰਾਵਾਂ 83, 85 ਅਤੇ 86 - ਧਾਰਾ 86 ਅਧੀਨ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ - ਫੈਸਲਾ: ਕਰਜਦਾਰ ਦਾ ਧਾਰਾ 83(1) ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ 'ਤੇ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ, ਰੈਵੇਨਿਊ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, 1995 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 86 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰਿਸੀਵਰ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ - ਧਾਰਾ 86 ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਕਿ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (ਅ) ਜਾਂ ਉਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜੋ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ (ਬ) ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਰਿਸੀਵਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇਗਾ - ਨਤੀਜਤਨ, ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਰੁਕਾਵਟ ਧਾਰਾ 86 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 - ਧਾਰਾਵਾਂ 83, 85, 86, 90 ਅਤੇ 93 - ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦਾ ਸਵਾਲ - ਨਿਰਧਾਰਣ ਦਾ - ਫੈਸਲਾ: ਧਾਰਾਵਾਂ 83 ਅਤੇ 85 ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 86, 90 ਅਤੇ 93 ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਇਕ ਰਾਏ ਦੀਆਂ ਵਿਚਿਤ੍ਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 - ਧਾਰਾ 83 - ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 1908 - ਆਰ.39, ਨਿ.1 - ਫੈਸਲਾ: ਧਾਰਾ 83(5) ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੀਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ - ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਆਰ. 39, ਨਿ.1, ਸੀਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਅਸਥਾਈ ਰੋਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 -- ਧਾਰਾਵਾਂ 6, 7 ਅਤੇ 85 – ਫੈਸਲਾ: ਧਾਰਾਵਾਂ 6, 7 ਅਤੇ 85 ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6(5) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7(2) ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਰੋਕ ਕੇਵਲ ਅਧਿਆਇ-II ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੋਕ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਹੈ – ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ – “ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ” ਧਾਰਾ 83(1) ਵਿੱਚ – ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ – ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995।

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

ਫੈਸਲਾ: 1.1 ਸ਼ਬਦ “ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਛੱਡਾਉਣਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ” ਧਾਰਾ 83 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ, “ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ” ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ, 2013 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਜੋੜੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਬਦ, “ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ” ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ “ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ, ਰੈਵੇਨਿਊ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ” ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ, ਧਾਰਾ 85 ਵਿੱਚ, 2013 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਨੇ 2 ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਮਾਲਕ-ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਵਿਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰੇ। ਦੂਜਾ, ਸੋਧ ਐਕਟ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੋਕ ਨੂੰ ਰੈਵੇਨਿਊ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ। ਧਾਰਾ 83 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ 1995 ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ

ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਨ, (i) ਵਕਫ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਤਵੱਲੀ; (ii) ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ; ਜਾਂ (iii) ਐਕਟ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਉਸ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ। [ਪੈਰਾ 17-20]

1.2 ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸੈਕਸ਼ਨ 83(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਦਾਲਤ, ਮਾਲ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ, 1995 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 86 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 86 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ, (i) ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਕਫ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਲਈ; (ii) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਤਵਾਲੀ, ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ; ਅਤੇ (iii) ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਮੁਤਵਾਲੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੀ ਧਾਰਾ 86 ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਮੁਤਵਾਲੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ. ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 86 ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ (a) ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਮੁਤਵਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਸੈਕਸ਼ਨ 86, ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਧਾਰਾ 85 ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਾਰ ਕੋਲ ਨੰ ਧਾਰਾ 86 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸਾਂ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ। ਦੀ ਬਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ, ਐਕਟ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਧਾਰਾ 88 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਾਰ। ਸੈਕਸ਼ਨ 88 ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ, ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਅਧੀਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਐਕਟ. [ਪਾਰਾ 21-24][21-C; 22-B-F]

1.3 ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਦੀ ਧਾਰਾ 89 ਵਿੱਚ ਬੋਰਡ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਬੰਧੀ ਧਾਰਾ 80 ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਸਮਾਨ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਧਾਰਾ 90 ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜੀ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 90 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ, "ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ" ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਕਬਜੇ ਜਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾਵਾਂ 86, 89 ਅਤੇ 90 ਦੀ ਇੱਕਜੁੱਟ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 93 ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਵੀ "ਅਦਾਲਤ" ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 25-27]

1.4 ਧਾਰਾ 83(2) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, (i) ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਤਵੱਲੀ; (ii) ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ; ਅਤੇ (iii) ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਵਕਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਲਈ। ਧਾਰਾ 83(2) ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 94(1) ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਤਵੱਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 1954 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 61 ਅਧੀਨ, ਅਜਿਹੀ ਬੇਨਤੀ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਕੇਵਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਧਾਰਾ 94(1) ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾਵਾਂ 86 ਅਤੇ 85 ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਾਰਾਵਾਂ 89, 90 ਅਤੇ 93 ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦਾ ਮਸਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਇਕ ਰਾਏ ਦੀਆਂ ਵਿਵਿਧਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

[ਪੈਰਾ 28, 29]

1.5 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ, ਵਿਡੰਬਨਾ ਨਾਲ, ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਨਤੀਜੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਕਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਭਟਕਾਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਨੂੰ 9 ਅਧਿਆਇਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ-ਦੂਜਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 4 ਤੋਂ 8 ਤੱਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਕਫਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਸਿਰਫ ਅਧਿਆਇ-ਦੂਜਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ (i) ਕੀ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਕਫ਼ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ (ii) ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਵਕਫ਼ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ਼। ਜਦਕਿ ਧਾਰਾ 4 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਕਫਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਸਰਵੇਖਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 5(2) ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ (ਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਸੁੰਨੀ ਲਈ ਵੱਖਰੇ) ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰੀ ਰਾਜਪਤਰ ਵਿੱਚ। ਚੂੰਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਧਾਰਾ 4 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਜਿਕਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 4 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਕਫ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸ਼ਤਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਧਾਰਾ 83 ਅਤੇ 85, ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 86, 90 ਅਤੇ 93, ਜੋ ਸ਼ਬਦ "ਅਦਾਲਤ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਐਕਟ ਦੇ ਅਧਿਆਇ VIII ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਇ VIII ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸਿਰਲੇਖ "ਨਿਆਇਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ" ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸ਼ਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 6(5) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 7(2) ਨੂੰ ਹੀ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 85 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6(5) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7(2) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 30-32]

ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਬਨਾਮ ਸੁਰਗਾਰਾ ਹੁਮਾਯੂੰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਵਕਫ
(2010) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 726 : [2010] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 945 – ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

1.6 ਧਾਰਾਵਾਂ 6, 7 ਅਤੇ 85 ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6(5) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7(2) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਧਾ ਸਿਰਫ ਅਧਿਆਇ-II ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਧਾ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵੱਖਰੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

(i) ਧਾਰਾ 6(5) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਜਾਂ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ “ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ” ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਸਿਰਫ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ, ਕੀ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੀ ਕੋਈ ਵਕਫ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ;

(ii) ਧਾਰਾ 7(2) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਅਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲੰਬਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 7(2) ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 7 ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ “ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਧਾਰਾ 7(1) ਫਿਰ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਪਟਦੀ ਹੈ ਭਾਵ, ਕੀ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵਕਫ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 7(2) ਦੀ ਬਾਧਾ ਵੀ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ “ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ” ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ।

(iii) ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਸਿਰਫ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧਿਆਇ-II ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਧਾਰਾ 85 (i) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ

ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਅਤੇ (ii) “ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ” ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(iv) ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7 (1) ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 83 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਵੱਖਰਾਪਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾਵਾਂ 6 ਅਤੇ 7 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 4 ਅਧੀਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾਵਾਂ 6 (1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ "ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ..." ਧਾਰਾ 83 (1) ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾਵਾਂ 6 ਅਤੇ 7 ਕੇਵਲ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਧਾਰਾ 83 ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਭਵ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 33]

1.7 ਧਾਰਾ 85 ਵਿੱਚ 2 ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਧਾਰਾ 85 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ, “ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ” ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਧਾਰਾ 85 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥਾਤ, “ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ”, ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਕਵਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਬਾਰ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਘੁੰਮਦੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। [ਪੈਰਾਸ 34, 35]

1.8 ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ 2013 ਦੇ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਕੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੂੰਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ, ਧਾਰਾ 83(1) ਨੂੰ 2013 ਦੇ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ, “ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦਾਇਤਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ” ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ। ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਨੂੰ 2013 ਦੇ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਧਾਰਾ 7 ਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਦੰਡਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਰਾਜਸਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਆਦਰਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਧਾਰਾ 83 ਵਿੱਚ ਸਥਾਨ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਚੂੰਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਧਾਰਾ 7 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਪਰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਧਾਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 6 ਅਤੇ 7 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। [ਪੈਰਾਸ 36, 371]36-G-H; 37-A-B, E]

1.9 ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੁਣ ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਰਾਹੀਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਨੇ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਰਾਹਤ ਲਈ ਅਪ੍ਰੋਚ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਹਨ, (i) ਬੋਰਡ; (ii) ਵਕਫ ਦਾ ਮੁਤਵੱਲੀ; ਜਾਂ (iii) ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ। ਪਰੰਤੂ, ਧਾਰਾ 6(1) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਬਦ "ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ" ਵਿੱਚ ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ, ਭਾਵੇਂ ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਨਾਲ "ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ" ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ "ਕੋਈ ਵੀ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ" ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਵੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। "ਕੋਈ ਵੀ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ" ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬਦਲੀ ਨਾਲ,

ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਨੇ 6(1) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਧ ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। [ਪੈਰਾ 38]

1.10 ਜੇ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਨੇ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਯੋਗ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ, ਐਕਟ ਕੁਝ ਖਾਸ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਅਦਾਲਤ/ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵੀ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾਵਾਂ 86, 90 ਅਤੇ 93 ਵਿੱਚ "ਅਦਾਲਤ" ਦਾ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 68(6) ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 'ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ' ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾਵਾਂ 68(6), 86, 90 ਅਤੇ 93 ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਧਾਰਾਵਾਂ 68(6), 86 ਅਤੇ 90 ਦੁਆਰਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 44, 45]

2.1 ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਮੁਦਾਈ ਨੰਬਰ 1) ਨੇ ਇਕੋ ਇਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਇੱਕ ਰੋਕ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਹੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਰਡਰ VII, ਨਿਯਮ 11 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਬੇਨਤੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੱਕੋਡੇ ਜੁਮਾਯਤ ਪੱਲੀ ਪਰਿਪਾਲਨਾ ਕਮੇਟੀ 'ਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਉਸ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਨੂੰ ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਬੇਗਮ 'ਚ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 23.07.2013 ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਲੱਗਦਾ। [ਪੈਰਾ 49, 50]

ਅੱਕੋਡੇ ਜੁਮਾਯਤ ਪੱਲੀ ਪਰਿਪਾਲਨਾ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਮ ਪੀ.ਵੀ. ਇਬਰਾਹੀਮ ਹਾਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ (2014) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 65 : [2013] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1033 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

2.2 ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਕਫ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਸਬੰਧੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 83 ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਵਕਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। 2013 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦਾ ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦਾਇਤਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ, ਵੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ "ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ" ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 83(1) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜਾ ਸੀ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ (i) ਵਕਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ; ਅਤੇ (ii) ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 83(1) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। [ਪੈਰਾ 52, 53]

2.3 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 83(5) ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਵਿਲ ਅਦਾਲਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ

ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਸਿਵਿਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਰੋਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਧੀਨ ਆਰਡਰ XXXIX, ਨਿਯਮ 1 ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੋਹਰੀਤਾ, ਜੋ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਪਤੀਆਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਹਨ, ਉਹ ਧਾਰਾ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਸੀਮਿਤ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਐਕਟ ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 83 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ। ਧਾਰਾ 83 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਸਕ੍ਰਿਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਦੁਆਰਾ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਧਿਕਾਰ ਮੰਨੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਹੋਵੇ। [ਪੈਰਾ 54, 55]

ਸੈਯਦ ਮੋਹਿਦੀਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਮਨਾਥਪੁਰਾ ਪੇਰੀਆ ਮੋਗੱਲਮ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰ (2010) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 62 : [2010] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 777 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

2.4 ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੁਦਾਈ ਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਿਵਿਲ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰੋਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਗਣਾ, ਧਾਰਾ 83 ਅਤੇ 85 ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਕੀ ਮੁਦਾਈ ਵਕਫ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਉੱਠਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਵਿਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਮੁਦਾਈ ਨੂੰ ਪਲੇਂਟ ਵਾਪਸ ਕਰੇਗੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਿਕ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ। [ਪੈਰਾ 56, 57]

ਸਈਦ ਮੁਹੰਮਦ ਮਸ਼ੂਰ ਕੁੰਨੀ ਕੋਯਲ ਥੰਗਲ ਬਨਾਮ ਬਦਾਗਰਾ ਜੁਮਾਯਤ ਪੱਲੀ ਧਾਰਸ ਕਮੇਟੀ (2004) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 708 : 2004 (6) ਜੇ.ਟੀ. 556; ਸਰਦਾਰ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਸਈਦ ਨਜਮੁਲ ਹਸਨ (2007) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 727 : [2007] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 436 – ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਬੇਗਮ (2010) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 588 : [2010] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1063; ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਸਟੇਟ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਜ਼ਾਫਰ (2021) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 537; ਹਰਿਆਣਾ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਮਹੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ (2014) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 45 : [2013] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 596 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ (2013) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 1345; ਭੰਵਰ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬੋਰਡ ਆਫ ਮੁਸਲਿਮ ਵਕਫ (2014) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 51 : [2013] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 721; ਫਸੀਲਾ ਐਮ ਬਨਾਮ ਮੁੰਨੇਰੁਲ ਇਸਲਾਮ ਮਦਰਸਾ ਕਮੇਟੀ (2014) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 38 : [2014] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 613; ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਦੇਵਕੀ ਨੰਦਨ ਪਾਠਕ (2017) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 561; ਧਰਮਪਾਲ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਵਕਫ ਬੋਰਡ (2018) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 449 : [2017] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 316; ਪੰਜਾਬ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਹਰੀਕੇ (2019) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 698 : [2019] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 61; ਕਿਰਨ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ.ਬਿਹਾਰ ਸਟੇਟ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ ਬੋਰਡ (2021) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 280; ਅਬਦੁਲ ਜਾਤਾ ਮੁਹੰਮਦ ਇਸ਼ਾਕ ਬਨਾਮ ਰੁਸੋਮੋਯ ਧੁਰ ਚੌਧਰੀ 1894 (22) ਕੋਲਕਾਤਾ (ਪੀ.ਸੀ) – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾ ਰੈਫਰੈਂਸ

[2007] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 436 ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 30

[2010] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 945 ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 30

[2010] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1063 ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 30

[2013] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1033 ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 30 [2013] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 721 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 30

[2013] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 596 ਪੈਰਾ 30 ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2014] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 613 ਪੈਰਾ 30 ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2017] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 316 ਪੈਰਾ 30 ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2019] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 61 ਪੈਰਾ 30 ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2010] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 777 ਪੈਰਾ 54 ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 6336 ਦਾ 2021।

16.12.2014 ਨੂੰ ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੁਡੀਕੇਚਰ ਵਿੱਚ, ਲਖਨਊ ਬੈਂਚ, ਲਖਨਊ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 286 ਦੇ 2014 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਪ੍ਰਦੀਪ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਦਲੀਪ ਧਿਆਨੀ, ਸੁਰਜ ਸਿੰਘ, ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਭੁਵਨ ਚੰਦਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟਸ।

ਪ੍ਰਦੀਪ ਕਾਂਤ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋ., ਦਿਵਿਆਂਸ਼ੂ ਸਹਾਇ, ਅਨੁਰਾਗ ਕਿਸ਼ੋਰ, ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟਸ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ. ਰਾਮਾਸੁਬਰਮਣੀਅਨ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ।

1. ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੁਡੀਕੇਚਰ ਵਿੱਚ, ਲਖਨਊ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 (ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ "ਐਕਟ") ਦੀ ਧਾਰਾ 85 ਦੁਆਰਾ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ।

2. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੌਂਸਲ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀਨੀਅਰ ਕੌਂਸਲ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕਾਂਤ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ।

3. ਇੱਥੇ ਪਹਿਲੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਆਰ.ਐਸ. ਨੰਬਰ 137 ਦੇ 2011 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 1 ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ 2 ਤੋਂ 5 ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ 2 ਤੋਂ 5 ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਮਾਲੀਹਾਬਾਦ, ਲਖਨਊ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਜੱਜ, ਸੀਨੀਅਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਅਬਿਦ ਅਲੀ ਬੇਗ ਦੀ ਸੀ; ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਕਫ-ਅਲ-ਔਲਾਦ ਬਣਾਇਆ; ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਅਬਿਦ ਅਲੀ ਬੇਗ ਮੁਤਵੱਲੀ ਸੀ; ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਦੀ ਵੱਡੀ ਧੀ ਮੁਤਵੱਲੀ ਬਣੀ; ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਛੋਟੀ ਧੀ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਅਫਜ਼ਲ ਜਹਾਂ ਬੇਗਮ ਮੁਤਵੱਲੀ ਬਣੀ; ਉਹ ਅਫਜ਼ਲ ਜਹਾਂ ਬੇਗਮ ਮੁਦਈ ਦੀ ਦਾਦੀ ਸੀ; ਮੁਦਈ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬੇਪਰਵਾਹ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਕਾਰਨ, ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਉਸਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਰਖ-ਰਖਾਵ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਰਖ-ਰਖਾਵ ਲਈ ਆਮਦਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦਿੱਤੀ; ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁਦਈ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤਾ; ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ,

ਮੁਦਈ ਦੀ ਦਾਦੀ ਨੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ; ਮੁਦਈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ; ਅਤੇ 18.12.2010 ਨੂੰ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਆਂਦੀ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਨੀਂਹ ਖੋਦਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਮੁਦਈ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਉਸਾਰੇ ਤੇ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਦਈ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਉਹ ਉਦਾਸੀਨ ਰਹੇ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਹੱਦੀ ਕੰਧ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ।

4. ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਬਚਾਉ ਪੱਖ ਸੀ, ਨੇ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਅਤੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੇ ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ ਦੇ ਆਰਡਰ VII, ਨਿਯਮ 11 ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਲੇਂਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਸਾਧਾਰਣ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਸਬੰਧੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਕਤ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਜੱਜ, ਸੀਨੀਅਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ, ਮਲੀਹਾਬਾਦ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

5. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾ ਜਵਾਬੀ / ਮੁਦਾਈ ਨੇ ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 96 ਅਧੀਨ ਨਿਯਮਤ ਅਪੀਲ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

6. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਹਿਲੇ ਜਵਾਬੀ-ਮੁਦਾਈ ਵੱਲੋਂ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਛੋਟੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਵਿਵਾਦ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਸੰਪਤੀ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਚੂੰਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਿਰਫ ਰੋਕ ਲਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਬਚਾਉ ਪੱਖ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ।

7. ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਸਬੰਧੀ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

8. ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸਤਰਾਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਇੱਕ ਉਲਝਣ ਭਰਿਆ ਸਵਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਝੂਲਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਵਕਫਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਹੈ।

1913 ਐਕਟ

9. ਵਕਫਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਐਕਟ ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਕਫ ਵੈਲੀਡੇਟਿੰਗ ਐਕਟ, 1913 (6 ਦਾ 1913) ਸੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੀ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮੰਨਿਆ। ਇਸ ਐਕਟ ਨੇ ਐਲਾਨਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਕਫ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਅਵੈਧ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰਿਟੇਬਲ ਲਾਭ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਬਦੁਲ ਜਾਤਾ ਮੁਹੰਮਦ ਇਸ਼ਾਕ ਬਨਾਮ ਰੁਸੋਮੋਯ ਧੁਰ ਚੌਧਰੀ, ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਵਕਫ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਦੇ ਅਸਫਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਚੈਰਿਟੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵੈਲੀਡੇਟਿੰਗ ਐਕਟ ਨੂੰ 1930 ਦੇ ਐਕਟ 32 ਦੁਆਰਾ ਪਿੱਛਮੁੱਖੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

1923 ਐਕਟ

10. ਫਿਰ ਆਇਆ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਕਫ ਐਕਟ 1923, ਜਿਸਨੂੰ ਵਕਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਕਫ ਅਤੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਸਿਰਜਣ, ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ ਨੇ ਹਰ ਵਕਫ ਦੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਵਿਸਥਾਰਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ। ਐਕਟ ਨੇ ਹਰ ਵਕਫ ਦੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ, ਇਸ ਦੀ ਆਡਿਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਹਿਸਾਬ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ: (i) ਕੀ ਵਕਫ ਮੌਜੂਦ ਹੈ (ii) ਕੀ ਕੋਈ ਸੰਪਤੀ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਅਤੇ (iii) ਵਕਫ ਦਾ ਮੁਤਵੱਲੀ ਕੌਣ ਹੈ। 1923 ਐਕਟ ਨੇ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 1923 ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੈਕਸ਼ਨ 6N ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਕਫ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ [1894 (22) ਕੋਲਕਾਤਾ (ਪੀਸੀ)] ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਜਾਂ ਰਿਕਵਰੀ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਚੈਰਿਟੇਬਲ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 92 ਦੇ ਸੀਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਦਾਲਤ ਅਧੀਨ ਸੈਕਸ਼ਨ 6N ਸੀ।

11. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 1923 ਦੇ ਐਕਟ ਨੇ ਵਕਫ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ, ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਕਫ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ 1923 ਦੇ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਡਿਟ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

1954 ਐਕਟ

12. ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਵਕਫ਼ ਐਕਟ 1954 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਕਫ਼ਾਂ ਦੇ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। 1954 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 1923 ਦਾ ਐਕਟ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਮੁੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬੰਬਈ, ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਯੂਨਾਈਟਡ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਂਤੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 1934, 1935 ਅਤੇ 1936 ਵਿੱਚ 1923 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ।

13. 1954 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 6, 27, 36A, 43, 55, 56, 57, 60 ਅਤੇ 61 ਨੇ ਵਕਫ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੰਚ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ :-

(i) ਸੈਕਸ਼ਨ 6 ਨੇ ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਣ 'ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ (A) ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਤੀ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ (B) ਵਕਫ਼ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ਼।

(ii) ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 27(1) ਨੇ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਤੀ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 27(2) ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਧੀਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(iii) ਸੈਕਸ਼ਨ 36-ਏ (1) ਨੇ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਕਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਪਿਛਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਵਕਫ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਅਚਲ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਬੇਨਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਉਪਾਯ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ। ਕਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਇਹ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਕਤ ਸੰਪਤੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ। ਕਲੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ ਸੈਕਸ਼ਨ 36ਏ (4) ਅਧੀਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਯੋਗ ਸੀ।

(iv) 1954 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 43(5) ਨੇ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ

ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇ।

(v) ਧਾਰਾ 55 ਨੇ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ ਸਬੰਧੀ ਧਾਰਾ 92, ਸੀਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਾ 92, ਸੀਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਧਾਰਾ 56 ਵਿੱਚ ਸੀਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 80 ਦੇ ਸਮਾਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 57 ਨੇ ਹਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

(vi) ਧਾਰਾ 60 ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬਿਨਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ। ਧਾਰਾ 61 ਨੇ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੁਤਵੱਲੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਕਫ ਇੰਕੁਆਰੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ 1984 ਸੋਧ ਐਕਟ

14. 1954 ਐਕਟ, 1959, 1964 ਅਤੇ 1969 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਰਿਆ। ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ, ਵਕਫ ਬੋਰਡਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਕਫਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਕਫ ਇੰਕੁਆਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਸਾਰੇ ਹਿੱਤਧਾਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਈ, ਵਕਫ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1984 ਅਧੀਨ। ਇਸ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੋਧ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ 55 ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਾਲ ਬਦਲਣਾ ਸੀ। ਨਵੇਂ ਬਦਲੇ ਗਏ ਧਾਰਾ 55(1) ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 55(2) ਅਧੀਨ, ਸਿਰਫ, (i) ਵਕਫ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਤਵੱਲੀ; (ii) ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ; ਜਾਂ (iii) ਐਕਟ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਇਸ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਉਪਲਬਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਧਾਰਾ 55(5) ਨੇ ਐਲਾਨਿਆ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਕ੍ਰਿਪਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ

ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ। ਭਾਵੇਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 55 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (7) ਅਧੀਨ ਅੰਤਿਮ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (9) ਦੇ ਵਰਤੂੰ ਕਾਰਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਸੀ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 55 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (9) ਦੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ੋ ਅਧੀਨ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

15. ਧਾਰਾ 55C ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ, ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ, ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਜੋ ਕਿ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। ਪਰ ਇਸੇ ਸਮੇਂ, ਧਾਰਾ 55D ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਸੀਵਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਧਾਰਾ 55D ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:-

“55D. ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 1908, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਜਾਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ-

(a) ਕਿਸੇ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂ ਬੋਰਡ ਦੀ ਤਰਫੋਂ –

(i) ਕਿਸੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ;

(ii) ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੁਆਰਾ, ਚਾਹੇ ਕੀਮਤੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਲਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਚਲ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਹਸਤਾਂਤਰਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ;

(iii) ਧਾਰਾ (a) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (b) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ਾ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ; ਜਾਂ

(b) ਕਿਸੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਵੱਲੋਂ ਅਚਲ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਜੋ ਕਿ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੁਆਰਾ, ਚਾਹੇ ਕੀਮਤੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਲਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਸਤਾਂਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਮੁਦਾਇਆ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਮੁਦਾਇ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਉੱਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਰਿਸੀਵਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸੀਵਰ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚੋਂ, ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਹੋਰ ਪੈਰਵੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995

16. ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 1984 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ 1984 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਲੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਿਰੋਧ ਸੀ2SUPERSCRIPT। ਇਸ ਲਈ, ਵਕਫ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਬਿੱਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 1954 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ 1984 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਿਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲਗਭਗ ਸਹਿਮਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਬਣ ਗਿਆ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995। ਇਸ ਐਕਟ ਨੇ ਵਕਫਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। 1995 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸਿਵਾਏ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1954 ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ3SUPERSCRIPT।

16. ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 83 ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 85 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ 2013 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀਂ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:-

“83. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦਾ ਗਠਨ, ਆਦਿ।—

(1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਚਾਹੇ ਉੰਨੀਆਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰੇਗੀ, ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗੀ।

(2) ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਤਵੱਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਵਕਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(3) ਜਿੱਥੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਅਰਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ ਜੋ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਭੌਗੋਲਿਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਉਸ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਦਾ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਵਕਫ ਦੇ ਮੁਤਵੱਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਵਾਸਤਵਿਕ ਅਤੇ ਸਵੈਚਛਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰੇ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਲਾਭ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਅਤੇ, ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਅਰਜ਼ੀ ਉਕਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਅਰਜ਼ੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ, ਅਜਿਹੀ ਸੌਂਪ ਉੱਤੇ, ਜਿਸ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਰਜ਼ੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਿਵਾਏ ਜਦੋਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੁੜ ਤੋਂ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

(4) ਹਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ—

(a) ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਨਿਆਂਕ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਰੈਂਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਜਾਂ ਸਿਵਲ ਜੱਜ, ਕਲਾਸ I ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੋਵੇਗਾ;

(b) ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਰੈਂਕ ਅਤਿਰਿਕਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਂਬਰ;

(c) ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਜੁਰਿਸਪ੍ਰੂਡੈਂਸ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਂਬਰ,

ਅਤੇ ਹਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਾਮ ਜਾਂ ਅਹੁਦੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(4A) ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

(5) ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 1908 (5 ਦੇ 1908) ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

(6) ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, 1908 (5 ਦੇ 1908) ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਪਣਾਏਗਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(7) ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਰਜੀ ਦੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉੱਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਵਾਂਗ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

(8) ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਮਲਾਵਰੀ ਉਸ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, 1908 (5 ਦੇ 1908) ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ।

(9) ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਖਿਲਾਫ, ਚਾਹੇ ਅੰਤਰਿਮ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਕੋਈ

ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ:

ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ, ਆਪਣੀ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਜਾਂ ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਅਰਜੀ ਤੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਨਿਰਧਾਰਣ ਦੀ ਸਹੀਤਾ, ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਜਾਂ ਉਚਿਤਤਾ ਬਾਰੇ ਸੰਤੁ□ਟ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਿਰਧਾਰਣ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ, ਉਲਟ ਜਾਂ ਸੋਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ।

85. ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ।—ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

17. ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ (1) ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 83 ਵਿੱਚ, "ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ" ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, “ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਛੁੱਡਾਉਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ” ਸ਼ਬਦ ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ।

18. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਬਦ, “ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ” ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ “ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ, ਰੈਵੇਨਿਊ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਿਟੀ” ਨਾਲ, ਸੈਕਸ਼ਨ 85 ਵਿੱਚ, ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ।

19. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਨੇ 2 ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਧਾਇਆ ਜੋ ਕਿ ਮਾਲਕ-ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ

20. 1995 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 83 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਹਨ, (i) ਵਕਫ਼ ਦੇ ਕੋਈ ਮੁਤਵਾਲੀ; (ii) ਵਕਫ਼ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ; ਜਾਂ (iii) ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਦੁਖੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉੱਥੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

21. ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ Dehors ਸੈਕਸ਼ਨ 83(1) ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ, ਮਾਲੀਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 85 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ, 1995 ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਏ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਧਾਰਾ 86 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ, ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ, ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ। ਸੈਕਸ਼ਨ 86 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

19. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 2013 ਦੇ ਐਕਟ 27 ਨੇ 2 ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਵਕਫ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵੀ ਮਕਾਨ-ਮਾਲਕ-ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਪਟੇਦਾਰ ਅਤੇ ਪਟੇਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ। ਦੂਜਾ, ਸੋਧ ਐਕਟ ਨੇ ਮਾਲੀਆ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ।

20. 1995 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 83 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਹਨ, (i) ਵਕਫ਼ ਦੇ ਕੋਈ ਮੁਤਵਾਲੀ; (ii) ਵਕਫ਼ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ; ਜਾਂ (iii) ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਦੁਖੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉੱਥੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

21. ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ Dehors ਸੈਕਸ਼ਨ 83(1) ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ, ਮਾਲੀਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 85 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ, 1995 ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਏ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਧਾਰਾ 86 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ, ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ, ਕੁਝ

ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ। ਸੈਕਸ਼ਨ 86 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

86. ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਸੀਵਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ- ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, 1908 (5 ਦੇ 1908) ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ- ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ- ਅਦਾਲਤ ਮੁਦਈ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਉੱਤੇ, ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਰਿਸੀਵਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸੀਵਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਮੁਦਈ ਨੂੰ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪੈਰਵੀ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੀ ਗਈ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰੇ।

(a) ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ-

(i) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਕਿ ਹੈ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀ, ਕਿਸੇ ਦੀਵਾਨੀ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ;

(ii) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਲਈ, ਜੋ ਵਕਫ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਵਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੀਮਤੀ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ;

(iii) ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ (a) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (b) ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਸਬੰਧਤ ਵਕਫ਼ ਦੇ ਮੁਤਵਾਲੀ ਨੂੰ; ਜਾਂ

(ਬੀ) ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਤਵਾਲੀ ਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਕਿ ਵਕਫ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਏ ਪਿਛਲਾ ਮੁਤਵਾਲੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੀਮਤੀ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੋਰਡ, ਅਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ,

ਅਦਾਲਤ, ਮੁਦਈ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰੋ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚੋਂ, ਅਜਿਹੀ ਰਕਮ ਜਿਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਹੈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ।

22. ਧਾਰਾ 86 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, (i) ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ; (ii) ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ; ਅਤੇ (iii) ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕਬਜ਼ਾ ਦਿਲਾਉਣ ਅਤੇ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ। ਧਾਰਾ 86 ਦੀ ਕਲੋਜ਼ (ਬੀ) ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

23. ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 86 ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਕਿ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਕਲੋਜ਼ (ਏ) ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜੋ ਕਲੋਜ਼ (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਧਾਰਾ 86 ਦੇ, ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਸੀਵਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਲਗਾਈ ਗਈ ਰੋਕ ਧਾਰਾ 86 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

24. ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੋਕ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਕਟ ਧਾਰਾ 88 ਅਧੀਨ ਇਕ ਹੋਰ ਰੋਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 88 ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ, ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮਨੋਰਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 88 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:-

"88. ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ, ਆਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਰੋਕ।

ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਥਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਐਕਟ ਜਾਂ ਇਸ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ, ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।"

25. ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਦੀ ਧਾਰਾ 89 ਵਿੱਚ ਬੋਰਡ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 80 ਦੇ ਸਮਾਨ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਹੈ, ਧਾਰਾ 90 ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:- [ਵੀ. ਰਾਮਾਸੁਬ੍ਰਮਾਣੀਅਨ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

“90. ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਸੂਚਨਾ।— (1) ਹਰ ਉਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਕਬਜੇ ਜਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(2) ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਨਫਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬਕਾਇਆ ਰੈਵੇਨਿਊ, ਸੈੱਸ, ਰੇਟਸ ਜਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ, ਕਲੈਕਟਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(3) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਬੋਰਡ, ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(4) ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਅਧੀਨ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਬੋਰਡ, ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠ ਵਿਕਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

26. ਧਾਰਾ 90 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਤੋਂ ਇਹ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ “ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ” ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਕਬਜੇ ਜਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਡੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

27. ਧਾਰਾਵਾਂ 86, 89 ਅਤੇ 90 ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕੁੱਲ ਜਾਂ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 93 ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮੁਤਵੱਲੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਵੀ “ਅਦਾਲਤ” ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 93 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:-

“93. ਮੁਤਵੱਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ।— ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਤਵੱਲੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬਿਨਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਪਟਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।”

28. ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਥਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 83(2) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, (i) ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਤਵੱਲੀ; (ii) ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ; ਅਤੇ (iii) ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਵਕਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ

ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਲਈ। ਧਾਰਾ 83(2) ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 94(1) ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਹੁਕਮਾਂ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਤਵੱਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 1954 ਦੇ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 61 ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹੀ ਬੇਨਤੀ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਫ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਧਾਰਾ 94(1) ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

29. ਧਾਰਾਵਾਂ 83 ਅਤੇ 85 ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 86, 90 ਅਤੇ 93 ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਰ ਦਾ ਮਸਲਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਇਕ ਰਾਏ ਦੀਆਂ ਅਣਿਸਚਿਤਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ।

30. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਸੌਖੀ ਸਮਝ ਲਈ ਇੱਕ ਟੇਬਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੂਲ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਣ ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਹਵਾਲਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਟੇਬਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇਦਾਰ/ਅਰਜੀਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਦੇਣਦੀ ਹੈ।

3. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਦੀ ਧਾਰਾ 7(5) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 1995 ਐਕਟ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਜਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

4. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।

ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਦਾਇਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ। ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਅਪੀਲ ਉੱਤੇ ਸਨ।

2. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਉਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦਾਇਤਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

3. ਇਹ ਮੰਨਦਿਆਂ ਕਿ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਿਰਫ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਕੇਰਲਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ, ਕਰਨਾਟਕ, ਮਦਰਾਸ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਦੀਆਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 6(1) ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮੁਤਵੱਲੀ, ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਅਣਗੌਲੇ (ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ) ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 6(1) ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੀਮਾ ਅਜਨਬੀਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

1. ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਕਲੌਤੇ ਜੱਜ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਕਫ-ਅਲ-ਔਲਾਦ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਸੰਪਤੀ ਲਈ ਵਕਫ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਉਲਟ ਦਿੱਤਾ।

2. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟਦਿਆਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ" ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਡਰ XXXIX, ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਅਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ

ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

3. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 5(3)(2) ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾਵਾਂ 8(3)(1) ਅਤੇ 8(4) ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਲਈ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਾਰਟੀ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਰੁਖ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

4. ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੀਪਤਾਲ ਸਿੰਘ 2013 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 1345

ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ

ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਮੀਸਨ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ।

1. ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਮੀਸਨ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

2. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਵਿਖਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਮਝਿਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸਲ 'ਚ ਇਹ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਮੀਸਨ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਲਈ ਸੀ।

ਅੱਕੋਡੇ ਜ਼ੁਮਾਇਥ ਪੱਲੀ ਪਰਿਪਾਲਨਾ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਮ ਪੀ.ਵੀ. ਇਬਰਾਹੀਮ ਹਾਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ (2014) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 65

ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਵਿਲ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਬਾਅਦ 'ਚ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ

1. ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਵਿਲ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

2. ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਸਜਿਦ, ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਮਦਰਸੇ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਵਕ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜੀ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ।

3. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 83(9) ਅਧੀਨ ਪੁਨਰਵਿਚਾਰ 'ਤੇ, ਕੇਰਲ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

4. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵੈਸਟ ਬੰਗਾਲ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਬੇਗਮ, (2010) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 88 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਨੂੰ

ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

5. ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਬਰਕਰਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭੰਵਰ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬੋਰਡ ਆਫ ਮੁਸਲਿਮ ਵਕਫ (2014) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 51

ਸਿਵਿਲ ਕੋਰਟ (1980 ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ)

ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਐਲਾਨਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

1980 ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਸਿਵਿਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, 1983 ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਐਲਾਨਣ ਦੀ ਵਾਧੂ ਰਾਹਤ ਲਈ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ।NONE

ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, 1995 ਦਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੁਦਈਆਂ ਨੇ ਖੁਦ (ਰਾਜ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਬੋਰਡ ਕਮੇਟੀ) ਨੇ 1995 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਸਕਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਮੁੜ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ।NONE

ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਇਸ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਨ।NONE

ਧਾਰਾ 7(5) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 85 ਦਾ ਨੋਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਖਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਵਿਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਲੰਬਿਤ ਹਨ, ਉਹ ਸਿਵਿਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਨਿਰਣਾਇਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਜੇ ਮਾਮਲਾ ਧਾਰਾ 6(1) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।NONE

ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਿਵਿਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਟ੍ਰਸਟੀਆਂ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ।NONE

ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਰੱਦ ਦੀ ਰਾਹਤ ਧਾਰਾ 6 ਜਾਂ 7 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਵਿਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।NONE

ਹਰਿਆਣਾ ਵਕਫ ਬੋਰਡ
ਮਹੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ (2014) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 45

ਸਿਵਿਲ ਕੋਰਟ

ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਫਸੇਲਾ ਐਮ ਬਨਾਮ ਮੁੰਨੇਮੁਲ ਇਸਲਾਮ ਮਦਰਸਾ ਕਮੇਟੀ (2014) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 38

ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ

ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ, ਮਦਰਸਾ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਮਦਰਸਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਸੀ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ।NONE

ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪਲੇਂਟ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਿਛਲਾ ਹੁਕਮ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਕੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਉੱਠਿਆ ਹੈ।NONE

ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਕਹੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।NONE

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਸਬੰਧੀ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ NONEਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ,NONE ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿ NONEਭੰਵਰ ਲਾਲNONE NONEਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ,NONE ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਪਲੇਂਟ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।NONE

ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਦੇਵਕੀ ਨੰਦਨ ਪਾਠਕ। (2017) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 561

ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ

ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਬੇਕਾਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਕਫ ਤੋਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਵੀ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਿਕ ਅਰਦਾਸ ਸੀ।

ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਵੱਲੋਂ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।NONE

ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ।NONE

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਜੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਪਾਯ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਹੋਵੇਗਾ।NONE

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਵਿਵਾਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਅਜਮਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। NONEਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮNONE ਅਤੇ NONEਭੰਵਰ ਲਾਲNONE, 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।NONE

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 51 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪੂਰਵ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਬੇਕਾਰ ਐਲਾਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 52(2) ਅਧੀਨ, ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਹੀ ਸੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ।

NONE

ਧਰਮਪਾਲ ਬਨਾਮ
ਪੰਜਾਬ ਵਕਫ ਬੋਰਡ
(2018) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 449:

ਸਿਵਿਲ ਅਦਾਲਤ

ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਬਜੇ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸੀ

1. ਰਾਜ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਨੇ ਸਾਲ 1991 ਵਿੱਚ ਸਿਵਿਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਬਜੇ ਅਤੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ (1995 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ), ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਖਿਲਾਫ ਜੋ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਵੀ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ ਸੀ।

2. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀ-ਦਾਵਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜੇ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

3. 1998 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ (1995 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ), ਮੁਕੱਦਮਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਪ੍ਰਤੀ-ਦਾਵਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ.1 ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜੇ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

4. ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ, ਪ੍ਰਤੀ-ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਕਬਜੇ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ।

5. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਉੱਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

6. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਬਾਰ ਸੀ। ਚੂੰਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ 1995 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1954 ਦੀ ਧਾਰਾ 55ਸੀ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਐਕਟ 69 ਆਫ 1984 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

7. ਪਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਉਕਤ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਅਧੀਨ ਐਕਟ 69 ਆਫ 1984 ਨੂੰ ਕਦੇ ਨੋਟੀਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 55ਸੀ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਤੀਜਤਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿਵਿਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ 1954 ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ।

12

ਪੰਜਾਬ ਵਕਫ ਬੋਰਡ
ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਹਰੀਕੇ

(2019) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 698

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਦੋ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਸਨ, ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਦਾਇਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਈ ਜੋ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਦਾਇਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਈ।

ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਸੀ।

1. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਦੋ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਸਨ।

2. ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਤੱਥ

2* ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੋਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।

* ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਬਰਕਰਾਰੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਿਆ।

* ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪਲੇਂਟ ਦੀ ਰੱਦ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

* ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਪਲੇਂਟ ਦੀ ਰੱਦ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਰਾਹਤ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਸੀ।

3. ਅਗਲੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਤੱਥ

* ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਨੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ। ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ।

* ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਸੋਧ ਉੱਤੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟ ਦਿੱਤਾ, ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ।

* ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਆਇਆ।

5. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ

* ਵਕਫ ਐਕਟ, 1954 ਦੀ ਧਾਰਾ 55 ਦਾ ਨੋਟ ਲੈਂਦਿਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1984 ਦੇ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, 1984 ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ 1995 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ।

* ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਿਸਮਾਰ ਲਾਅ, ਸਰਦਾਰ ਖਾਨ, ਫਸੇਲਾ, ਅਨੀਸ ਫਾਤਿਮਾ ਬੇਗਮ, ਮਹੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਅੱਕਦੇ ਜੁਮਰਾਵਥੀ ਪਿੱਲੈ ਬਨਾਮ ਪਲਾਨੀਸਵਾਮੀ ਕਮੇਟੀ, ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1), 7(1), 33(4), 51(5), 52(4) ਅਤੇ 54(4)) ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ 2013 ਦੇ ਐਕਟ 27 ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 83(1) ਦੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕੀਤਾ।

* ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਕਿ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਧਾਰਾ 6 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਧਾਨਿਕ

ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

* ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1ਲਾ$_{SUPERSCRIPT}$ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹ

ਕਿਰਨ ਦੇਵੀ
ਬਨਾਮ
ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ ਬੋਰਡ
2021 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 280

ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਤੌਰ ਤੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਰਾਏਦਾਰ।

ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਸ ਐਲਾਨ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਮੁਦਾਈ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੁਦਾਈ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਵਜੋਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

1. ਮੁਕੱਦਮਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਤੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਤਬਾਦਲਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ ਵਿਅਰਥ। ਇਸ ਲਈ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ।

2. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਇੱਕ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲਾ ਮੈਰਿਟਸ ਤੇ ਸੀ।

3. ਇਸ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ।

ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਜ਼ਫ਼ਰ
ਬਨਾਮ
ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਰਾਜ ਵਕਫ ਬੋਰਡ
2021 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 537

ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ, ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਿਤ ਹਿੱਸੇ ਦੋਨੋਂ ਤੋਂ, ਕੱਢਣ ਲਈ।

1. ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸੰਪਤੀ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

2. ਪਰ ਇੱਕ ਸੁਧਾਰ ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

3. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਪਤੀ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਇੱਕ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਪੈਰ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜੋ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ।

4. ਇਸ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫਸੀਲਾ, ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਬੇਗਮ, ਮਹੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਹਰਿਕ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅੰਤਤਃ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਹਰ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਕਫ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ

ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਹੈ, ਮੁੱਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ।

30. ਉਪਰੋਕਤ ਟੇਬਲ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਮੂਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਦੇ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7(5) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿਵਾਦ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਟੇਬਲ ਵਿੱਚ ਸਲਾਈਡ ਨੰਬਰ 3 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਵਿੱਚ, ਵਿਡੰਬਨਾ ਨਾਲ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਨਤੀਜੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਵਿੱਚ ਉੱਠਿਆ ਇਕੋ ਇੱਕ ਸਵਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 2 (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚੋਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹਨ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਉਸ ਸਥਾਪਿਤ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 6 ਅਤੇ 7 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਧਾਰਾਵਾਂ 6 ਅਤੇ 7 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:-

6. ਵਕਫਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦ।—(1) ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਕੋਈ ਵਕਫ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ, ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਵਕਫ ਦਾ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ:

ਵਿਆਖਿਆ.—ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 7 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, “ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ” ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ [ਵੀ. ਰਾਮਾਸੁਬ੍ਰਮਾਨੀਅਨ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 4 ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਰੁਕੇਗੀ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਉਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਈ ਹੈ।

(3) ਸਰਵੇਖਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਜਾਂ ਇਸ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਚ੍ਛੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਅਭਿਯੋਗ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(4) ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ, ਜੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਅੰਤਿਮ

ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੋਵੇਗੀ।

(5) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

7. ਵਕਫਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।—(1) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੋਈ ਵਕਫ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ, ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਵਕਫ ਦਾ ਮੁਤਵੱਲੀ, ਜਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ:

(b) ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਅਵਧੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਅਜਿਹੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਅਵਧੀ ਦੌਰਾਨ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਹੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਖੋਲੇਗਾ।

(2) ਜਿੱਥੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਰੋਕੀ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਅਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਅਰਜ਼ੀ, ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੰਬਿਤਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ।

(3) ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏਗਾ।

(4) ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੋਧੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਅੰਤਮ ਹੋਵੇਗੀ।

(5) ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਜਾਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਅਪੀਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਅਪੀਲ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ੀ ਲਈ ਸੁਧਾਰ ਜਾਂ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।

31. ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਧਾਰਾਵਾਂ 6 ਅਤੇ 7 ਦੀ ਸਾਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਕਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਭਟਕਾਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਨੂੰ 9 ਅਧਿਆਇਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਧਾਰਾਵਾਂ 4 ਤੋਂ 8 ਤੱਕ ਹਨ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਕਫਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, (i) ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਕਫ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ (ii) ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਕਫ ਨੂੰ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 4 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਕਫਾਂ ਦੇ

ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਸਰਵੇਖਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 5(2) ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਸੁੰਨੀ ਲਈ ਵੱਖਰੇ) ਸਰਕਾਰੀ ਗਜਟ ਵਿੱਚ। ਚੂੰਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਧਾਰਾ 4 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 4 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਵਾਲ ਹੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

32. ਧਾਰਾ 83 ਅਤੇ 85, ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 86, 90 ਅਤੇ 93, ਜੋ "ਅਦਾਲਤ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਐਕਟ ਦੇ ਅਧਿਆਇ VIII ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਇ VIII ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸਿਰਲੇਖ "ਨਿਆਇਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ" ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 6(5) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 7(2) ਨੂੰ ਹੀ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 85 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6(5) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7(2) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

33. ਧਾਰਾ 6, 7 ਅਤੇ 85 ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6(5) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7(2) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਰ ਸਿਰਫ ਅਧਿਆਇ-II ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਾਰ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

(i) ਧਾਰਾ 6(5) ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਜਾਂ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ "ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ"। ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਸਿਰਫ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ, ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਤੀ ਜੋ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕੀ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੀ ਇੱਕ ਵਕਫ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ;

(ii) ਧਾਰਾ 7(2) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਅਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲੰਬਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 7(2) ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 7 ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨੂੰ "ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 7(1) ਫਿਰ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ, ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਤੀ ਜੋ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕੀ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਵਕਫ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 7(2) ਦੀ ਬਾਰ ਵੀ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ

(iii) ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਸਿਰਫ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਿਰਫ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧਿਆਇ-II ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਧਾਰਾ 85 ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ (ii) "ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜੋ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ"।

(iv) ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਧਾਰਾ 83 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਵੱਖਰਾਪਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾਵਾਂ 6 ਅਤੇ 7 ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 4 ਅਧੀਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਵਕਫ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਧਾਰਾਵਾਂ 6 (1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ “ਵਕਫ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ...” ਧਾਰਾ 83 (1) ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾਵਾਂ 6 ਅਤੇ 7 ਕੇਵਲ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਧਾਰਾ 83 ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ਼ ਜਾਂ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਭਵ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

34. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 85 ਵਿੱਚ 2 ਪਾਸੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 85 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਸੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ਼ ਜਾਂ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ” ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕਫ਼ ਜਾਂ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ

ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਧਾਰਾ 85 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥਾਤ, “ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜੋ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ”, ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਕਵਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਾਰਾ (1) ਅਤੇ 7(1) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

35. ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਪਾਬੰਦੀ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਘੁੰਮਦੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ।

36. ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ 2013 ਦੇ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਕੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਵਕਫ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੂੰਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 83(1) ਨੂੰ 2013 ਦੇ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਕੇ ਸ਼ਬਦ, “ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ” ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ।

37. ਇਸੇ ਸਮੇਂ, ਧਾਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਨੂੰ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 7 ਦੀ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜੇ ਦੁਆਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬਜੇ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਰਾਜਸਵ ਦੇ ਬਕਾਏ ਵਜੋਂ ਕਲੈਕਟਰ ਰਾਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

(6) ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜੇ ਦੁਆਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬਜੇ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਰਾਜਸਵ ਦੇ ਬਕਾਏ ਵਜੋਂ ਕਲੈਕਟਰ ਰਾਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ:

ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ, ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਕਿਸੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਡਿਊਟੀ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਦਰਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 83 ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਸਥਾਨ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਧਾਰਾ 7(1) ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਧਾਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 6 ਅਤੇ 7 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ।

38. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੁਣ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਕੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਨੇ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਰਾਹਤ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਹਨ, (i) ਬੋਰਡ; (ii) ਵਕਫ ਦਾ ਮੁਤਵੱਲੀ; ਜਾਂ (iii) ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 6(1) ਅਧੀਨ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ" ਦਾ ਅਰਥ ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ, ਭਾਵੇਂ ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸੰਪਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਦੁਆਰਾ "ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ "ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪੀੜਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ

ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸੱਦਾ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6(1) ਅਧੀਨ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਐਕਟ 27 ਦੇ 2013 ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 21 ਵਿੱਚ) ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪਤੀ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ।

39. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਨੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਦੋ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਹਨ, ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਏ, ਇਸ ਅਤਿਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਸ ਜਾਇਦਾਦ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਖੰਡ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਕਿ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਅਜੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਛੋਟੇ ਸਵਾਲ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਖਾਸ ਫੋਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਹਨ। ਪਰ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਲਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਤਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

40. ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫ਼ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਸੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਨਤੀਜਾ. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੇਸ ਲਵੋ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਹੈ। ਫਿਰ ਰਮੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ, ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਕਫ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੰਨ ਲਓ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸੰਪਤੀ ਵਕਫ਼ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਫਿਰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ ਜਾਂ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਵਕਫ਼ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣੋ? ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਆਸਾਨ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਲਿਆ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਬੇਗਮ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਬੇਦਖਲੀ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ “ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ” ਧਾਰਾ 83(1) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕੋਦੇ ਜਮਯਾਥ ਪੱਲੀ ਪਰਿਪਾਲਨ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਥਾਈ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਇੱਕ ਵਕਫ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਯੋਗ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ, ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਬੇਗਮ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਵਿਚ ਅਨੁਪਾਤ ਕਿਰਨ ਦੇਵੀ ਵਿਚ ਅਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਸਲ ਕਾਰਵਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਸ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

41. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਲਿਆ ਜਾਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੁਣ 2013 ਦੇ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਆਓ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਉਹਨਾਂ "ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ" 'ਤੇ ਹੋਵੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 85 ਦੀ ਦੂਜੀ ਬਾਂਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ, ਰੈਵੇਨਿਊ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ,

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ।

42. ਐਕਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਸਾਮਗਰੀ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਰਣੀਬੱਧ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

ਕ੍ਰਮ ਨੰ.	ਐਕਟ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ	ਵਿਸ਼ਾ ਸਾਮਗਰੀ
1.	ਸੈਕਸ਼ਨ 32(3)	ਜਿਥੇ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਯੋਜਨਾ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਤੈਅ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
2.	ਸੈਕਸ਼ਨ 33(4)	ਇੱਕ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੈਕਸ਼ਨ 33(3) ਅਧੀਨ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਕਮ ਦੀ ਗਬਨ, ਗਲਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਰੋਕੀ ਗਈ ਅਤੇ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
3.	ਸੈਕਸ਼ਨ 35(1)	ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸ਼ਰਤੀ ਅਟੈਚਮੈਂਟ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੈਕਸ਼ਨ 33 ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਫ਼ਾ ਜਾਂ ਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਹਰਾਉਣ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
4.	ਧਾਰਾ 38(7)	ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਸਟਾਫ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 38(6) ਅਧੀਨ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।
5.	ਧਾਰਾ 39(3)	ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਇਮਾਰਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਥਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਚੈਰਿਟੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ

ਸੀ, ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਕਬਜ਼ਾ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

6. ਧਾਰਾਵਾਂ 40(2) ਅਤੇ (4)

ਬੋਰਡ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵਕਫ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ ਹੈ ਜਾਂ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ, ਇਹ ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ (2) ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 40(3) ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਟ੍ਰੱਸਟ ਜਾਂ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ (4) ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

7. ਧਾਰਾ 48(2)

ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਬੋਰਡ ਨੇ ਆਡੀਟਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਡੀਟਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਕਮ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

8. ਧਾਰਾ 52(4)

ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਕਲੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 52(2) ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਕਬਜ਼ਾ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਵਿਅਕਤੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

9. ਧਾਰਾ 54(3)

ਜਦੋਂ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

10. ਧਾਰਾ 64(4)

ਕਿਸੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੂੰ ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ (1) ਦੇ ਕਲੋਜ਼ਾਂ (ਸੀ) ਤੋਂ (ਆਈ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਰਣਾਂ ਕਾਰਨ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

11. ਧਾਰਾ 67(4)

ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 67 ਦੇ ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ (4) ਦੀ 1ਲੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

12. ਧਾਰਾ 67(6)

ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਜਿਹਾ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਮੈਂਬਰ ਧਾਰਾ 67 ਦੇ ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ (6) ਦੀ 2ਰੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਅਧੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

13. ਧਾਰਾ 69(3)

ਜਦੋਂ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਵਕਫ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

14. ਧਾਰਾ 73(3)

ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਵਕਫ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਧਾਰਾ 72 ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੈਂਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

15. ਧਾਰਾਵਾਂ 94(1) & (2)

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜ ਅੰਜਾਮ ਨਾ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਵਕਫ ਅਧੀਨ ਉਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਰ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ(1) ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ(2) ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਵਕਫ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

43. ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਸਾਰ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਅਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਅਪੀਲ ਦੇ 3 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਉਪਾਯਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:-

(i) ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂ ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਕੋਈ ਸੰਪਤੀ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ [ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) & 7(1)];

(ii) ਵਕਫਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਕੋਈ ਵਕਫ ਸ਼ੀਆ ਵਕਫ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ [ਧਾਰਾਵਾਂ 6(1) & 7(1)];

(iii) ਵਕਫ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਬੰਧੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ [ਧਾਰਾ 32(3)];

(iv) ਵਕਫ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮੁੜ ਕਬਜ਼ੇ/ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਮੁਤਵੱਲੀ ਵੱਲੋਂ ਗਬਨ ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਰਕਮ ਦੀ ਵਕਫ ਨੂੰ ਅਦਾਇਗੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ [ਧਾਰਾ 33(4)];

(v) ਕਿਸੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਸ਼ਰਤੀ ਅਟੈਚਮੈਂਟ [ਧਾਰਾ 35(1)];

(vi) ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਸਟਾਫ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ [ਧਾਰਾ 38(7)];

(vii) ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਅਰਜ਼ੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਲਈ ਮੰਗ [ਧਾਰਾ 39(3)]; (viii) ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਟ੍ਰੱਸਟ ਜਾਂ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ [ਧਾਰਾ 40(4)];

(ix) ਮੁਤਵੱਲੀ ਵਲੋਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਜਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਡੀਟਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ [ਧਾਰਾ 48(2)];

(x) ਕਲੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ [ਧਾਰਾ 52(4)];

(xi) ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਅਤੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਲੋਂ ਅਰਜ਼ੀ (ਧਾਰਾ 54(3)];

(xii) ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ [ਧਾਰਾ 64(4)];

(xiii) ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ [ਧਾਰਾ67(4)];

(xiv) ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ [ਧਾਰਾ 67(6)];

(xv) ਵਕਫ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਵਾਰਸਾਈ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅਗਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ [ਧਾਰਾ 69(3)];

(xvi) ਵਕਫ ਦੁਆਰਾ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਪਏ ਪੈਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ [ਧਾਰਾ 73(3)];

(xvii) ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਵਕਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ {ਧਾਰਾ 83(1)};

(xviii) ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ {ਧਾਰਾ 83(1)};

(xix) ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਛੱਡਣਾ ਜਾਂ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ {ਧਾਰਾ 83(1) ਦੇ ਸੋਧ ਅਧੀਨ 2013 ਦੇ ਐਕਟ 27 ਤਹਿਤ};

(xx) ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੇ ਉਸ ਕਾਰਜ ਜਾਂ ਫ਼ਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ [ਧਾਰਾ 94].

44. ਜੇਕਰ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਨੇ ਸਿਰਫ ਉਪਰੋਕਤ ਸੂਚੀਬੱਧ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤੀ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ,

ਕਾਨੂੰਨ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਅਦਾਲਤ/ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵੀ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੈਕਸ਼ਨ 86, 90 ਅਤੇ 93 ਵਿੱਚ "ਅਦਾਲਤ" ਦਾ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਕਰ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਸੈਕਸ਼ਨ 68(6) ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ' ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:-

"68. ਮੁਤਵੱਲੀ ਜਾਂ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫਰਜ਼-

(1) ...

(2) ...

(3) ...

(4) ...

(5) ...

(6) ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵੀ ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਦੁਖੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਉਸਦਾ ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਉਪ-ਸੈਕਸ਼ਨ (2) ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

45. ਸੈਕਸ਼ਨ 68(6), 86, 90 ਅਤੇ 93 ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰੀਡਿੰਗ ਦਿਖਾਓ ਕਿ ਧਾਰਾ 85 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪੱਟੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੈਕਸ਼ਨ 68(6), 86 ਅਤੇ 90 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ:

(i) ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਮੁਤਵਾਲੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਵਕਫ਼ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ, ਖਾਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੰਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(ii) ਬੋਰਡ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਵਿਕਰੀ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਚੱਲ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਤਵਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਚੀ ਜਾਂ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ;

(iii) ਮੁਤਵੱਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਚਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਮੁਤਵੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਹਸਤਾਂਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ (ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ 86 ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਹੈ);

(iv) ਕਿਸੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਰੈਵੇਨਿਊ, ਸੈੱਸ, ਰੇਟ ਜਾਂ ਟੈਕਸ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਲਈ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤਬ ਬੇਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ [ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ 90(2) & (3) ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਹੈ]।

46. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਲਝਣ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਹੇਲੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੁੜ੍ਹਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ, 2013 ਦਾ ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ

47. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਜਾਂ ਸਕੀਮਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਲਝਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਹੁਣ ਆਓ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਆਈਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਇੱਥੇ ਪਹਿਲੇ ਜਵਾਬੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਫਾਈਲ 'ਤੇ ਇਹ ਰਾਹਤਾਂ ਮੰਗਦਿਆਂ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ:-

(i) ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਚੂਨੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਤੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਪਰਚੂਨੀ ਦੀ ਟੁੱਟੀ ਪਿੱਛਲੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇ; ਅਤੇ

(ii) ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨਾਲ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ।

48. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 1 ਜੋ ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੈ, ਨੇ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ, ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਖਾਸਰਾ ਪਲਾਟ ਨੰਬਰ 1353/3 ਜਿਸ ਲਈ ਸਥਾਈ ਹੁਕਮ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਅਬਿਦ ਅਲੀ ਬੇਗ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਿਆਜ਼ ਅਹਮਦ ਮੁਤਵੱਲੀ ਸੀ।

49. ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 1) ਨੇ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਆਰਡਰ VII, ਨਿਯਮ 11 'ਤੇ ਇਸ ਇੱਕੋ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਹੁਕਮ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਿਰਫ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸੋਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਚਿਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਅਤੇ ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਬੇਗਮ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਵਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

50. ਸਾਡੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਰੁਖ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੱਕੋਡੇ ਜੁਮਾਯਤ ਪੱਲੀ ਪਰਿਪਾਲਨਾ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਨੂੰ ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਬੇਗਮ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 23.07.2013 ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

51. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਹਰੀਕੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਦੋ ਮੈਂਬਰੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 43 (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ) ਵਿੱਚ ਅੱਕੋਡੇ ਜੁਮਾਯਤ ਪੱਲੀ ਪਰਿਪਾਲਨਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਹੀਅਤ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਕਫ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਹਰੀਕੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 43 ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:-

"43. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ [ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਬਨਾਮ ਸੁਗਰਾ ਹੁਮਾਯੂੰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਵਕਫ, (2010) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 726 : (2010) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਸਿਵਿ) 553] ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਕੇਸ [ਡਬਲਿਊ.ਬੀ. ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਅਨੀਸ ਫਾਤਮਾ ਬੇਗਮ, (2010) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 588 : (2012) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਸਿਵਿ) 773] ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ [ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਬਨਾਮ ਸੁਗਰਾ ਹੁਮਾਯੂੰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਵਕਫ, (2010) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 726 : (2010) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਸਿਵਿ) 553] ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1995 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਣਾਉਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੀ ਹੈ ਉਹ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ [ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਮ ਬਨਾਮ ਸੁਗਰਾ ਹੁਮਾਯੂੰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਵਕਫ, (2010) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 726 : (2010) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਸਿਵਿ) 553] ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।"

52. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਕਫ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 8 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਹਿਲਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਵਕਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ,

ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। 2013 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ 27 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦਾਇਤਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਿਸ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਉੱਠੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੋਧ ਐਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਸ

53. ਇਹ ਅਚਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜ਼ੋਰ-ਜਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਧਾਰਾ 83(1) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ (i) ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ; ਅਤੇ (ii) ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਕਫ ਸੰਪਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 83(1) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹਜਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

54. ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 83(5) ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੀਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੈਯਦ ਮੋਹੀਦੀਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਮਨਾਥਪੁਰਾ ਪੇਰੀਆ ਮੋਗੱਲਮ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ5$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸੀਪੀਸੀ ਦੇ ਆਰਡਰ XXXIX, ਨਿਯਮ 1 ਅਧੀਨ ਅਸਥਾਈ ਰੋਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

55. ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 13 ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਸਾਰੇ 14 ਫੈਸਲੇ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਛੱਡ ਕੇ, ਨਾਮਤ: ਸਲਾਈਡ ਨੰਬਰ 13, ਕਿਰਨ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਸਟੇਟ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ ਬੋਰਡ6, ਹਨ

ਦੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ। ਕਿਰਨ ਦੇਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੀ। ਕਿਰਨ ਦੇਵੀ ਵਿੱਚ, ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਬਰਕਰਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਐਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਟਰਾਂਸਫਰ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਰਨ ਦੇਵੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਟਰਾਂਸਫਰ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਉਲਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਰਨ ਦੇਵੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਤੱਥ ਪਛਾਣਿਆ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਗੋਬਿੰਦਰਾਮ ਨੂੰ ਜਾਦੂ ਦੀ ਛੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਕੇ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੰਚ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਮੰਚ 'ਤੇ ਸੁੱਟਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਦੋਧਾਰੀਤਾ, ਜੋ ਵਕਫ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਦੋ ਸੀਮਿਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸੈਕਸ਼ਨ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਐਕਟ ਸਮੇਤ ਸੈਕਸ਼ਨ 83 ਤੱਕ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 83(1) ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, (i) ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ (ii) ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਰਧਾਰਣ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 6(1) ਅਤੇ 7(1) ਦੁਆਰਾ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਮੰਨੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ।

56. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੁਦਾਈ ਨੂੰ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰੋਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਗਣਾ, ਸੈਕਸ਼ਨ 83 ਅਤੇ 85 ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਕਫ ਜਾਂ ਵਕਫ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਵਕਫ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ

ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਾਈ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਿਆਜ਼ ਅਹਮਦ ਹੈ ਜੋ ਮੁਤਵੱਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੁਦਾਈ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਉਹ ਵਕਫ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਮੁਦਾਈ ਵਕਫ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਦਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਉੱਠਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ।

57. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਮੁਦਾਈ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਸ਼ੀਨ ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਪਲੇਠ ਵਾਪਸ ਕਰੇਗੀ। ਚੂੰਕਿ ਪਲੇਠ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਵਕਫ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਫਰੇਮਿੰਗ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇਗੀ। ਖਰਚੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ

ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate